

PL

PL

PL

KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

Bruksela, dnia 29.4.2009
KOM(2009) 210 wersja ostateczna

**KOMUNIKAT KOMISJI DO RADY, PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

**Odpowiedź na sprawozdania grup ekspertów ds. oceny ex post szóstego programu
ramowego**

**KOMUNIKAT KOMISJI DO RADY, PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

**Odpowiedź na sprawozdania grup ekspertów ds. oceny *ex post* szóstego programu
ramowego**

1. KONTEKST OGÓLNY

Jak stanowią odpowiednie decyzje (WE i Euratom) dotyczące siódmego programu ramowego w zakresie badań¹, programy ramowe powinny się poddawać ocenie w ciągu dwóch lat po ich zakończeniu. Ocenę *ex post* szóstego programu ramowego (2002-2006) przeprowadziła grupa ekspertów licząca trzynastu członków, której przewodniczył prof. Ernst Rietschel, prezes Leibniz-Gemeinschaft. Ocena została przygotowana w taki sposób, aby uwzględnić uzasadnienie, wdrożenie i osiągnięcia szóstego programu ramowego, w oparciu o cały wachlarz zweryfikowanych danych². Ustalenia i zalecenia zawarte w szczegółowych ocenach bezpośrednich działań Wspólnego Centrum Badawczego oraz badań nad technologiami społeczeństwa informacyjnego zostały przekazane do wiadomości grupy ekspertów.

Oba programy ramowe obejmowały tak zwane działania bezpośrednie – działania badawczo-rozwojowe prowadzone przez Wspólne Centrum Badawcze Komisji Europejskiej (WCB). Staraniem Wspólnego Centrum Badawczego razem z jego Radą Gubernatorów powołano panel ekspertów, któremu przewodniczył sir David King³. We wrześniu 2008 r. panel ten złożył sprawozdanie. Służby Komisji zareagowały już wprawdzie⁴ na ustalenia zawarte w sprawozdaniu, udzielając ogólnego poparcia wyrażonym w nim zaleceniom, Komisja uważa jednak za celowe, by w kontekście ogólnej oceny całokształtu szóstego programu ramowego zwrócić baczną uwagę na to szczegółowe sprawozdanie poświęcone WCB, które w oczach Komisji jest istotnym punktem odniesienia dla oceny WCB (zob. załącznik).

Ocenę *ex post* priorytetu tematycznego „Technologie społeczeństwa informacyjnego (IST)” w ramach szóstego programu ramowego przeprowadziła grupa ekspertów, której przewodniczył Esko Aho. We wrześniu 2008 r. Komisja przychylnie przyjęła sprawozdanie, przekazując

¹ Decyzja nr 1982/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. dotycząca siódmego programu ramowego Wspólnoty Europejskiej w zakresie badań, rozwoju technologicznego i demonstracji (2007-2013); oraz 2006/970/Euratom: Decyzja Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. dotycząca siódmego programu ramowego Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (Euratom) w zakresie działań badawczych i szkoleniowych w dziedzinie jądrowej (2007–2011).

² Bliższe szczegóły w odniesieniu do analizowanych danych i przyjętej przez grupę ekspertów ds. oceny szóstego programu ramowego metody analizy można znaleźć w sprawozdaniu z oceny zamieszczonym w Internecie,

tekst ang.: http://ec.europa.eu/research/reports/2009/pdf/fp6_evaluation_final_report_en.pdf

³ Ocena *ex post* działań bezpośrednich prowadzonych przez WCB w ramach szóstego programu ramowego (2002-2006) (*Ex-post Evaluation, Joint Research Centre Direct Actions in the 6th Framework Programmes, 2002-2006*), wersja ostateczna sprawozdania: wrzesień 2008 r.

⁴ Ocena *ex post* działań bezpośrednich prowadzonych przez WCB w ramach szóstego programu ramowego badań, rozwoju technologicznego i demonstracji (*Ex-post evaluation of the Direct Actions under the Sixth Framework Programmes for Research Technology Development and Demonstration carried out by the Joint Research Centre*), dokument SEC(2008) 3105

swoją wstępną odpowiedź na zawarte w nim zalecenia w postaci komunikatu⁵ skierowanego do instytucjonalnych zainteresowanych stron. Komisja proponuje, aby stały się one przedmiotem szerokiej debaty na temat europejskiej polityki na rzecz innowacji w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT)⁶.

2. WPROWADZENIE

Integracja, wzmocnienie i strukturyzacja Europejskiej Przestrzeni Badawczej zaliczają się do głównych celów szóstego programu ramowego (na lata 2002-2006), a należące do niego programy szczegółowe powinny je realizować. Dysponujące łącznym budżetem w wysokości 19,235 mld EUR programy badawcze należą do najbardziej wszechstronnych publicznych programów tego typu na świecie, a ich ocena nie jest łatwym zadaniem.

Do Komisji wpłynęło ostatnio sprawozdanie grupy ekspertów, które ustanowiło punkt odniesienia w kontekście zakresu i jakości wykorzystanych danych, a także stopnia szczegółowości analizy.

Zawarte w niniejszym sprawozdaniu ustalenia, wnioski, zalecenia oraz koncepcje dotyczące przyszłości programów ramowych stanowią cenny wkład w rozwój przyszłej polityki rozwojowej oraz w ich następne oceny, w szczególności w okresową ocenę siódmego programu ramowego oraz w prace nad projektem ósmego programu ramowego, które mają ruszyć w 2014 r.

Niniejszy komunikat ma na celu otwarte i przejrzyste rozwiązanie kwestii podnoszonych w ocenie *ex post*, z uwypukleniem działań, jakie Komisja zamierza podjąć lub jakie już podjęła w celu załagodzenia napotykanymi trudnościami, omawiając przy tym zagadnienia, w przypadku których nie ma oczywistego ani natychmiastowego rozwiązania.

Oczywiście pozostaje szereg kwestii, w szczególności dotyczących modelu i treści programów ramowych, jak również reguł finansowania, które – chociaż zostały poruszone w sprawozdaniu z oceny – zważywszy na sposób wdrażania nie mogą być rozwiązane przez Komisję samodzielnie, a będą wymagały zaangażowania szerszych kręgów, włącznie z współdziałającymi państwami członkowskimi, Radą i Parlamentem Europejskim.

3. ODPOWIEDŹ NA OTRZYMANE ZALECENIA

1. Przed przystąpieniem do zgłaszania planów dotyczących ósmego programu ramowego Komisja powinna przeanalizować i dokładniej udokumentować obecne i przyszłe uzasadnienie dla programów ramowych, zarówno na poziomie zagregowanym, jak i w skali mikro. Zbiór celów, jakie ma realizować program ramowy, powinien mieć zasięg współmierny do możliwości Komisji i pozostałych partnerów w zakresie ich osiągnięcia. Komisja powinna dokonać udokumentowania i zwiększenia przejrzystości procesów

⁵ COM(2008) 533; zob. w Internecie:
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0533:FIN:PL:PDF>

⁶ COM(2009) 116; Strategia na rzecz badań i rozwoju oraz innowacji w sektorze technologii informacyjno-komunikacyjnych w Europie: Podnoszenie poprzeczki {SEC(2009) 289} (http://ec.europa.eu/information_society/tl/research/documents/ict-rdi-strategy.pdf)

konsultacyjnych w trakcie opracowywania programu ramowego, tak na szczeblu zagregowanym, jak i na poziomie programu prac.

Komisja popiera ogólne intencje, przyświecające temu zaleceniu.

Przygotowanie i opracowanie wniosku w sprawie ósmego programu ramowego będzie poprzedzone wyczerpującymi, otwartymi i przejrzystymi konsultacjami z zainteresowanymi stronami. Szczegółowa analiza uzasadnienia programu zostanie zawarta w ocenie skutków towarzyszącej wnioskowi dotyczącemu ósmego programu ramowego.

Począwszy od 2003 r. realizacja Europejskiej Przestrzeni Badawczej (ERA) była nadrzędnym celem ogólnej polityki unijnej w sferze badań i rozwoju wraz z programami ramowymi, co najprawdopodobniej nie ulegnie zmianie.

Program ramowy będzie zapewne musiał w coraz większym stopniu obejmować podejście partnerskie uwzględniające udział państw członkowskich, które sformułowano w procesie lublańskim⁷, a także uzgodnioną przez wszystkich zainteresowanych wizję Europejskiej Przestrzeni Badawczej⁸ w roku 2020: utworzenie europejskiego rynku wewnętrznego w sferze nauki, wiedzy i techniki, udoskonalenie koordynacji działań badawczych oraz polityki w dziedzinie badań przy zwiększeniu nacisku na kwestie programów i działań politycznych podejmujących największe wyzwania społeczne, związane z energią, środowiskiem, klimatem, zdrowiem, starzeniem się społeczeństwa i zrównoważonym rozwojem. Wskazuje to na tak trudne zagadnienia jak wyszukiwanie nowych sposobów na zwielokrotnienie efektywności zasobów dzięki współpracy partnerskiej. Zmierza jednocześnie do wsparcia i umocnienia wdrażania pięciu inicjatyw w dziedzinie Europejskiej Przestrzeni Badawczej, które zapoczątkowano w 2008 r., w szczególności partnerstw badawczych, strategii na rzecz międzynarodowej współpracy badawczej oraz koncepcji zakładającej wspólne planowanie badań.

2. Każdy program ramowy powinien być czymś więcej, niż tylko odzwierciedleniem rezultatów wstępnie zamierzonych przez konkurującego beneficjenta lub inne zainteresowane strony. Należy nadać mu elastyczność umożliwiającą ewolucję i zmiany. Program ramowy nie powinien się przeradzać w substytut polityki państw członkowskich w zakresie badań i rozwoju technologicznego lub panaceum na inne problemy w skali lokalnej; powinien raczej współbrzmieć ze staraniami krajowymi na polu badań naukowych w dążeniu do umocnienia i ustrukturyzowania Europejskiej Przestrzeni Badawczej. Powinien również w sposób świadomy unikać tworzenia jakiegokolwiek monopolu. Komisja, za pośrednictwem programu ramowego, ma dziś udział w niemal wszystkich przypadkach europejskiej współpracy w dziedzinie badań i rozwoju technologicznego – co wiąże się z ryzykiem zbytniej jednostajności sposobu myślenia i ograniczenia źródeł

⁷ Proces wzmocnionego kierowania na szczeblu politycznym oraz zarządzania Europejską Przestrzenią Badawczą, zwany procesem lublańskim, został zainaugurowany przez Radę ds. Konkurencyjności w dniu 30 maja 2008 r. Aktualnie tworzy się pięć partnerstw łączących Komisję z państwami członkowskimi. Dotyczą one: rozwoju kariery i mobilności zawodowej naukowców; zarządzania własnością intelektualną w ramach działań związanych z transferem wiedzy; wspólnego planowania przez państwa członkowskie; ogólnoeuropejskiej infrastruktury badawczej, oraz międzynarodowej współpracy naukowo-technicznej.

⁸ Wizja Europejskiej Przestrzeni Badawczej w roku 2020 („ERA Vision 2020”) jest rezultatem obrad Rady ds. Konkurencyjności z dnia 2 grudnia 2008 r.

pomysłów oraz utraty korzyści płynących z wartościowej różnorodności systemu badań w Europie.

Zasadniczo Komisja zgadza się w dużej mierze ze skierowanymi do niej zaleceniami, potwierdzając potrzebę poprawy uzgodnienia i skoordynowania wspólnotowych i krajowych działań w dziedzinie badań naukowych w celu umocnienia i ustrukturyzowania Europejskiej Przestrzeni Badawczej.

Ambicja poprawy synchronizacji, zarówno na poziomie polityki jak i programów, w dużym stopniu stanowi uzasadnienie konieczności stworzenia silnych i trwałych partnerstw w Europejskiej Przestrzeni Badawczej łączących Komisję z państwami członkowskimi w urzeczywistnianiu procesu lublańskiego. Na poziomie politycznym dokonuje się to otwartą metodą koordynacji oraz poprzez wdrażanie zapoczątkowanych w 2008 r. inicjatyw wspólnotowych Europejskiej Przestrzeni Badawczej⁹. Z kolei na poziomie programowym, w oparciu o doświadczenia ERA-net i inicjatyw podjętych na mocy art. 169, Komisja zaproponowała koncepcję wspólnego planowania badań.

Program ramowy istotnie nie powinien zastępować finansowania z budżetu krajowego, ale raczej przynosić europejską wartość dodaną, niezależnie od rozmiaru i zakresu projektu i stosowanego instrumentu finansowania.

Sugestia monopolizowania europejskich badań naukowych przez Komisję i jej program ramowy nie znajduje potwierdzenia w faktach. Szereg instytucji i działań takich jak CERN, Eureka, sieci Europejskiej Przestrzeni Badawczej (ERA-NET), Europejska Fundacja Naukowa z programem COST stanowi przykłady wielostronnego wsparcia systemu europejskich badań naukowych na skalę ogólnoeuropejską.

3. Trzeba zarzucić termin „kraje trzecie”, jako stojący na przeszkodzie myśleniu w skali strategicznej. Należy zastąpić to podejście potrójną strategią, polegającą po pierwsze na współpracy z krajami rozwijającymi się poprzez program ramowy UE, po drugie – na współpracy z rosnącymi gospodarkami, a po trzecie – na współpracy z krajami uprzemysłowionymi spoza UE. Budżet przeznaczony na współpracę z dominującymi obecnie (jak USA, Japonia) oraz wschodzącymi potęgami gospodarczymi (włącznie z Indiami, Chinami i Brazylią) powinien zostać radykalnie zwiększony, a stosowne strategie – dostosowane w celu umocnienia wymiany kadr z tymi państwami oraz zaangażowanie ich w charakterze pełnoprawnych partnerów w głównym nurcie programu ramowego, umacniając tym samym jakość i celowość Europejskiej Przestrzeni Badawczej. Działania należące do programu ramowego przewidujące współpracę z krajami rozwijającymi się powinny być skoncentrowane na tematyce i dziedzinach techniki istotnych dla rozwoju, w których naukowcy reprezentujący UE są w światowej czołówce.

Terminem „kraj trzeci” określa się państwa, które nie są pełnoprawnymi członkami programu ramowego, w tym kraje spoza UE i kraje niestowarzyszone.

Przyznając wprawdzie, że termin ten może mieć niekorzystne konotacje, Komisja jest zdania, że nie stanowi on przeszkody dla precyzowania i uściślenia koncepcji strategicznych

⁹ http://ec.europa.eu/research/era/specific-era-initiatives_en.html.

partnerstw badawczych z udziałem wyszczególnionych trzech typów krajów¹⁰. Zmiana stosowanego terminu na rzecz dokładniejszych klasyfikacji niekoniecznie byłaby optymalnym rozwiązaniem z punktu widzenia przejrzystości i uproszczenia. Zdaniem Komisji należy również podkreślić znaczenie utrzymania głównego nacisku na doskonałość we współpracy międzynarodowej wspieranej przez program ramowy, zwracając jednocześnie baczniejszą uwagę na konkretne potrzeby w dziedzinie badań wskazane przez kraje partnerskie, zachęcając jednocześnie do wspomagania budowy potencjału dla potrzeb badań, czerpiąc środki z innych źródeł finansowania.

Komisja potwierdza konieczność ściślejszego skoncentrowania współpracy z „krajami trzecimi”, jak niedawno stwierdzono w komunikacie nakreślającym strategiczne ramy europejskie na rzecz międzynarodowej współpracy naukowo-technicznej¹¹.

Komisja w pełni dostrzega konieczność zwiększenia poziomu dofinansowania przeznaczanego na partnerstwa badawcze z krajami rozwiniętymi, popierając umacnianie w ten sposób więzów z czołówką światowej nauki. Zanim jednak tak się stanie, konieczne jest przewyższenie pewnych trudności natury praktycznej.

Kierunek na przyszłość wytycza szereg zmian zawartych w siódmym programie ramowym:

- szczegółowe działania w zakresie współpracy międzynarodowej okazały się skutecznym instrumentem wspierającym partnerstwa dotyczące wspólnie podejmowanych wyzwań, w szczególności razem z gospodarkami rosnącymi oraz krajami rozwijającymi się – na przykład w postaci skoordynowanych zaproszeń do składania wniosków, jakie wystosowano wraz z partnerami strategicznymi, np. z Rosją czy Indiami,
- budowa partnerstwa strategicznego między państwami członkowskimi, w szczególności poprzez „promowanie strategicznej współpracy z kluczowymi krajami trzecimi zgodnie z priorytetami geograficznymi i tematycznymi”; w tym celu utworzono nowe, strategiczne forum ds. międzynarodowej współpracy naukowo-technicznej.
- równolegle otwierane programy, na przykład w dziedzinie ochrony zdrowia między Unią a Stanami Zjednoczonymi Ameryki.

4. Należy wprowadzić nowy, oddolny sposób działania (zainspirowany inicjatywą NEST - Nauka i Technologia Przyszłości w ramach szóstego programu ramowego) w zakresie weryfikowania kierunków badań oraz nowatorskich sposobów nawiązywania owocnej współpracy. Nowy sposób działania powinien się cechować szybkością i śmiałością inicjatyw, a jego jedynym kryterium doboru powinien być doskonały poziom naukowy.

Badania pionierskie zostały znacznie bardziej docenione w siódmym programie ramowym, a logika oddolnego działania, w której przodują nowe i wschodzące nauki i technologie (NEST), jest kluczową zasadą, jaką kieruje się Europejska Rada ds. Badań Naukowych (ERBN), obejmująca wszystkie dziedziny nauki i techniki, w tym również nauki społeczne i humanistyczne. Wsparcie, udzielane przez ERBN głównym badaczom oraz poszczególnym

¹⁰ Wyróżnia się następujące kategorie: „kraje stowarzyszone”; kraje objęte europejską polityką sąsiedztwa (wschodnią i śródziemnomorską); oraz „kraje strategiczne” wyróżniane dominantą tematyczną w rodzaju wyzwań globalnych, celów rozwojowych itd.

¹¹ COM (2008) 588, Strategiczne ramy europejskie na rzecz międzynarodowej współpracy naukowo-technicznej, s.7

zespołom oznacza zdecydowaną zmianę podejścia w stosunku do badań opartych na współpracy, propagowaną przez NEST.

Zważywszy, że programy oparte na współpracy mogą być skutecznym środkiem stymulowania pionierskich badań interdyscyplinarnych dzięki partnerstwom ogólnoeuropejskim, jako właściwe uzupełnienie tradycyjnych badań pod patronatem ERBN, badania wzorowane na NEST zostały wprowadzone do każdego z priorytetów tematycznych siódmego programu ramowego. Na szczególną uwagę pośród nich zasługują Nowe Technologie i Technologie Przyszłości (FET) - Obszar Proaktywny, inicjatywa podjęta w ramach priorytetu tematycznego technologii informacyjno-komunikacyjnych, zmierzająca do skupienia zasobów na wizjonerskich i nowatorskich, dalekosiężnych celach, o wielkim potencjale wpływu na kształt przyszłości.

Komisja przyznaje, że konieczne byłoby może poświęcenie większej uwagi zagwarantowaniu, że zestaw instrumentów służących propagowaniu badań pionierskich, zarówno prowadzonych przez zespoły badawcze oraz partnerstwa ogólnoeuropejskie, działa skutecznie w całym spektrum działalności badawczej obejmowanym przez program ramowy. Analizy możliwości umocnienia badań pionierskich wzorowanych na NEST nie wolno ograniczać do ukierunkowanych badań w ramach konkretnych celów tematycznych. Powinna obejmować również oddolny i wielotematyczny model interdyscyplinarnych badań naukowych.

5. Udział MŚP w priorytetach tematycznych ma istotne znaczenie i powinien być propagowany. Użyteczność ogólnego docelowego poziomu 15 % powinno się jednak poddać ponownej analizie i porównaniu z mechanizmami, które odzwierciedlałyby w większym stopniu odpowiednie nurty rozwoju branżowego.

Zdaniem Komisji należy upowszechniać uczestnictwo MŚP w programach ramowych, w tym również w ramach priorytetów tematycznych. Docelowy poziom 15 % ukazuje wagę przykładaną przez współprawodawców do tej kwestii, i nigdy nie był pomyślany jako cel sam w sobie. Programy regionalne i krajowe oraz ich partnerzy mają nierzadko lepsze rozeznanie w charakterze i potrzebach miejscowych MŚP.

Kolejnym programom ramowym nie żałowano wyłożonych wysiłków, w ostatnim czasie zaliczały się do nich również prace grupy zadaniowej złożonej z przedstawicieli różnych służb, na rzecz monitorowania rzeczywistego udziału MŚP oraz tworzenia szczegółowych przepisów odpowiednich do ich zróżnicowanych potrzeb. Wart odnotowania jest sukces, jakim był program Eurostars, przeprowadzony jako wspólna inicjatywa łącząca siły działania Eureka i siódmego programu ramowego w celu zagwarantowania funduszy na badania naukowe o nastawieniu rynkowym, przy czynnym udziale MŚP prowadzących badania naukowe.

Trwa obecnie szczegółowe opracowanie badawcze na ten temat korzyści, jakie MŚP czerpią z udziału w programie ramowym, z uwzględnieniem szczególnych środków zawartych w specjalnym programie „możliwości”. Badania te mają również umożliwić znacznie pogłębione zrozumienie samej natury działalności badawczej MŚP w ramach programu ramowego, z uwzględnieniem potrzeb MŚP o wysokim, średnim i niskim stopniu zaawansowania technicznego, w dążeniu do usprawnienia pomocy dla MŚP w przyszłych programach ramowych.

6. Grupa ekspertów zaleca kontynuowanie działalności Europejskiego Forum Strategii ds. Infrastruktur Badawczych (ESFRI), z uwzględnieniem poświęconego mu zarysu planu i długofalowych działań, uznając, że działania programu ramowego wspomagające infrastrukturę badawczą służącą do badań na rozmaitych polach okazały się wysoce skuteczne.

Komisja będzie w dalszym ciągu wspomagała działalność Europejskiego Forum Strategii ds. Infrastruktur Badawczych (ESFRI). Forum odgrywa kluczową rolę w opracowywaniu strategii, w szczególności za pomocą swojego planu nowej europejskiej infrastruktury badawczej. Należy go uzupełnić, opracowując krajowe plany państw członkowskich, a także poprzez pogłębioną koordynację infrastruktury badawczej na poziomie globalnym. Cel ten jest zgodny z obecnymi działaniami Wspólnoty w tej dziedzinie. W szczególności nowe działanie w siódmym programie ramowym, służące wspomaganie rozwoju nowej generacji infrastruktury badawczej (w budowie - faza przygotowawcza), są ukierunkowane zgodnie z planem ESFRI.

Komisja uzupełni je za pomocą nowych ram prawnych dla europejskiej infrastruktury badawczej, które ułatwią i przyspieszą proces decyzyjny.

Komisja przyznaje, że skuteczność infrastruktury przysłuży się wszystkim na wielu rozmaitych polach – na przykład w dziedzinie infrastruktury opartej na technologii informacyjno-komunikacyjnej. Będzie ona również udzielała dalszego zdecydowanego poparcia na rzecz jej dalszego rozwoju w przyszłości, uwzględniając szybkie tempo przemian technicznych, ich aspekt globalny, jak również opinie płynące od takich gremiów, jak Grupa Analityczna ds. Infrastruktury Elektronicznej¹².

7. Konieczne jest podjęcie kroków zmierzających do znaczącego zwiększenia udziału badaczy i naukowców płci żeńskiej w projektach programu ramowego, za pomocą znacznie bardziej aktywnej postawy (np. przez przywracanie bądź wprowadzanie specjalnych działań na rzecz równowagi płci obok innych kryteriów jakościowych stanowiących warunek przyznania pomocy finansowej w ramach dużych instrumentów). Konieczne jest systematyczne i ciągłe gromadzenie danych statystycznych, ich analiza i monitorowanie, a także podejmowanie stosownych działań w przypadku niedostatecznego postępu w kierunku równouprawnienia.

Komisja zgadza się z potrzebą poprawy równowagi płci wśród naukowców europejskich. Zachowuje jednakże ostrożność w odniesieniu do zalecanego przez grupę ekspertów kierunku działania. Program ramowy powinien służyć za wzór najlepszych praktyk, ustanawiając najwyższe standardy. Jednak udział kobiet wśród naukowców wspomaganym przez program ramowy przewyższa już ogólną średnią dla programów krajowych, a pole działania dla samego programu ramowego jest ograniczone. Podstawą dla wszelkich przyszłych działań jest poprawa gromadzenia i analizy danych statystycznych dotyczących płci naukowców. Konieczne jest rozszerzenie modelu oddolnego, we współpracy z państwami członkowskimi i z udziałem innych obszarów polityki, które mają wpływ na równouprawnienie – dobrym przykładem jest tu Kodeks najlepszych praktyk dla kobiet w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT)¹³, którego przedmiotem jest analiza możliwości utworzenia (we współpracy z europejską branżą ICT) warunków, które pozwoliłyby przyciągnąć do pracy kobiety i zatrzymać je w tym sektorze.

¹² Zob. na stronie Grupy Analitycznej ds. Infrastruktury Elektronicznej: <http://www.e-irg.eu>

¹³ Tekst ang.: http://ec.europa.eu/information_society/activities/itgirls/doc/code.pdf

8. Istotne znaczenie dla przyszłości naukowej i technicznej sprawności oraz konkurencyjności Europy ma zapewnienie, by kariera naukowa stanowiła atrakcyjną opcję dla młodych ludzi. Ścisłejsze ukierunkowanie programu ramowego na najważniejsze globalne potrzeby i wyzwania mogłoby być najlepszym rozwiązaniem tej kwestii. Pozostałe elementy mogłyby obejmować: dalsze propagowanie mobilności wśród młodych naukowców europejskich oraz umożliwianie studiów i pracy w Europie większej ilości studentów i młodych badaczy z krajów wschodzących na arenie naukowej.

Komisja podziela opinię, że należy zachęcać młodzież do pracy naukowej i w dziedzinach technicznych. Sprawozdanie Rocarda dotyczące nauczania i nauki¹⁴ wyraźnie wykazało, że zainteresowanie studiami naukowymi wśród młodego pokolenia spada; jednym z wniosków było zaobserwowanie potrzeby zdecydowanej zmiany modeli nauczania w dziedzinie nauk ścisłych.

Trzeba znaleźć odpowiednie rozwiązania, zarówno na poziomie państw członkowskich, jak i na poziomie Wspólnoty, z uwzględnieniem działań w różnych dziedzinach polityki angażujących szerokie kręgi zainteresowanych.

Już w siódmym programie ramowym zwiększa się nacisk na główne tendencje globalnych potrzeb i wyzwań, których przykładem mogą być technologie energii odnawialnej w ramach europejskiego strategicznego planu w dziedzinie technologii energetycznych (EPSTE). Wszystkie odpowiednie działania – czy to wspólne inicjatywy techniczne, czy proponowane podejście zakładające wspólne planowanie, czy też budowa partnerstwa globalnego w ramach nowej międzynarodowej strategii współpracy naukowo-technicznej – koncentrują się wokół najistotniejszych potrzeb i wyzwań w skali globalnej.

Kolejna domena, w której udało się poczynić pewne postępy, to wspólny rynek dla badaczy. Zapowiedziane ostatnio europejskie partnerstwo na rzecz naukowców ma na celu takie środki polityki krajowej i europejskiej, które uczynią całą Europę bardziej atrakcyjnym miejscem kariery naukowej i przestrzenią mobilności zawodowej. Dalsze prace na poziomie instytucji naukowo-badawczych nad wykorzystaniem nowych możliwości zawartych w zasadach Europejskiej Karty Naukowca oraz Kodeksu postępowania przy rekrutacji pracowników naukowych pomogą w rozwinięciu atrakcyjnej kariery naukowej, wzmacniając jednocześnie konkurencję. Komisja spodziewa się również dalszych działań upowszechniających świadomość na poziomie szkół średnich, ponieważ najczęściej to w tym wieku młodzież podejmuje decyzję o wyborze zawodu.

Co do zachęcania młodych naukowców do podejmowania studiów i pracy w Europie, Komisja pragnie zaznaczyć bardzo wyraźny postęp w dziedzinie innowacji takich jak „wizy naukowe”, umożliwiające zdobycie prawa pobytu naukowcom z krajów trzecich. Jednocześnie istotne jest zapobieganie zjawisku „drenażu mózgów” w nauce. Celem jest upowszechnianie rzeczywistej wymiany naukowej, zakładającej powrót do kraju trzeciego pochodzenia, aby umożliwić wspieranie własnych krajowych instytucji naukowych, przy jednoczesnym tworzeniu stałych kontaktów przynoszących obopólne, długofalowe korzyści.

9. Sposób zarządzania programami ramowymi wymaga zdecydowanego przełomu, a nie stopniowych, cząstkowych ulepszeń. Komisja powinna wykorzystać pomoc specjalistów z

¹⁴ Tekst ang.: http://ec.europa.eu/research/science-society/document_library/pdf_06/report-rocard-on-science-education_en.pdf

zewnątrz do przeprowadzenia przeglądu procedur (z uwzględnieniem procedur kontroli finansowej) którego szczegółowe cele obejmowałyby zmniejszenie o połowę szandarowego wskaźnika czasu potrzebnego na zawarcie umowy oraz zastąpienie podstawy kosztowej w warunkach umownych podstawą cenową, tak aby koszty nie musiały być kontrolowane – być może z wyjątkiem małej liczby projektów. Wspierając projekty naukowo-badawcze Komisja powinna w dalszym ciągu przechodzić z warunków umownych na pomoc w postaci grantu.

Komisja zdaje sobie sprawę z istotnej wagi dobrego zarządzania i uproszczenia, a w szczególności obu konkretnych zagadnień uwypuklonych przez grupę ekspertów. Uproszczenie zalicza się do czołowych celów siódmego programu ramowego, a poczynione w tym względzie postępy zostały przedstawione w niedawnym sprawozdaniu na jego temat – przykładowo w zakresie funduszu gwarancyjnego dla uczestników, który umożliwił zniesienie przeprowadzanych *ex ante* kontroli opłacalności obejmującej większość uczestników, możliwości jednorazowego składania dokumentów prawnych za pośrednictwem jednego punktu rejestracji, a także nowych narzędzi elektronicznych usprawniających negocjowanie umów.

Jak zaznaczono w sprawozdaniu z postępów prac, możliwości Komisji w sferze uproszczenia są ograniczone przez konkretny kontekst prawny. Przełomowe zmiany sugerowane w sprawozdaniu mogłyby zostać oparte na pomocy zewnętrznej w zakresie przeglądu procedur, jednak wymagałyby podjęcia również wspólnych wysiłków z udziałem prawodawcy, władzy budżetowej oraz Trybunału Obrachunkowego, w celu wprowadzenia zmian w ogólnych ramach prawnych, finansowych i dotyczących kontroli. Celem tych wysiłków powinno być osiągnięcie większego zrównoważenia z jednej strony względów prostoty i ograniczenia biurokratycznych niedogodności, a z drugiej – zasad prawidłowego zarządzania finansowego oraz rozliczalności.

Poświęcony uproszczeniu komunikat Komisji planuje się na rok 2010. Będzie on okazją do rozważenia wspomnianych kwestii oraz do uwzględnienia ciągłego dialogu na temat pojęcia „dopuszczalnego ryzyka błędu” prowadzonego z władzą prawodawczą oraz Trybunałem Obrachunkowym¹⁵.

10. Komisja powinna dokonać znacznego rozszerzenia obecnej kultury oceny w celu uwzględnienia wymiernych, udokumentowanych skutków programów ramowych. Dotychczas przeprowadzane oceny programów ramowych skupiały się przede wszystkim na planowaniu i organizacji bieżącego programu. Co do zrozumienia rzeczywistych skutków programu ramowego obserwowanych z biegiem czasu i na szerszym tle (z uwzględnieniem perspektywy konkretnych instytucji, dyscyplin wiedzy i techniki, ogółu społeczeństwa i kontekstu politycznego) – wciąż można zaobserwować istotne braki w tej sferze. O ile niezaprzeczalnie istotna jest propagowana w wewnętrznych regulacjach Komisji ocena skoncentrowana na programie, nad wyraz trudno o pełne zrozumienie sposobu funkcjonowania programu ramowego oraz o jego ulepszenie bez uwzględnienia również wyżej wymienionych punktów widzenia.

Komisja dostrzega konieczność podjęcia dalszych badań nad bardziej długofalowymi i strukturalnymi skutkami programów ramowych (odczuwalnych dla instytucji, branży, państw

¹⁵ Zgodnie z Komunikatem z dnia 16 grudnia 2008 r. COM(2008) 866 o dążeniu do ustalenia jednolitej interpretacji pojęcia dopuszczalnego ryzyka błędów. („Towards a common understanding of the concept of tolerable risk of error”).

członkowskich itd.) i podjęła już odpowiednie kroki zmierzające do przeprowadzenia takich badań.

Silne poparcie państw członkowskich ma żywotne znaczenie z punktu widzenia bardziej długofalowych skutków. Cenne i aktualne wnioski na temat możliwych rezultatów podobnych doraźnych inicjatyw, którym Komisja nadal nie będzie szczędziła gorącego poparcia, wypłynęły akurat w ostatnim czasie z wyników badań nad skutkami w kontekście przygotowywanej konferencji nawiązującej do zgrupowania poświęconego ocenie skutków w sferze badań i rozwoju (EUFORDIA¹⁶).

4. PERSPEKTYWY

Niniejsza odpowiedź na ocenę szóstego programu ramowego stanowi element podjętego przez Komisję odnowionego i pogłębionego zobowiązania do zdania sprawy z postępów we wdrażaniu i wykonaniu programów ramowych oraz z osiągnięć, jakie przyniosły te programy.

Równoległe z bieżącym opracowaniem, do tego samego ciągu sprawozdawczości i oceny należą: opublikowane niedawno sprawozdanie monitorujące siódmy program ramowy¹⁷, sprawozdanie z postępów jego prac, a także przygotowywana na rok 2010 ocena okresowa tegoż programu.

Najistotniejszymi źródłami danych tworzących okresową ocenę siódmego programu ramowego będą: sprawozdanie z oceny *ex post* szóstego programu ramowego wraz z odpowiedzią Komisji, jak również sprawozdania szczegółowe z bezpośrednich działań Wspólnego Centrum Badawczego oraz wyniki badań nad technologiami społeczeństwa informacyjnego. Dzięki temu możliwe będzie zapewnienie nie tylko pełnej ciągłości i głębszego zrozumienia analizowanych zagadnień, ale również silniejsze powiązanie oceny z pozostałymi procesami służącymi tworzeniu założeń politycznych i podejmowaniu decyzji. W rezultacie ma to doprowadzić do ułatwionego przystosowania obecnego programu ramowego oraz opracowywanego modelu programów ramowych tak, by przyczynić się do realizacji Europejskiej Przestrzeni Badawczej: tj. paneuropejskiego wewnętrznego rynku nauki, wiedzy i techniki służącego rozwojowi doskonałości naukowej i technicznej dzięki zdrowej konkurencji, a przy tym zapewniającego przestrzeń skoordynowania działalności badawczej, programów i strategii na poziomie polityki w całej Europie w dążeniu do sprostania głównym wyzwaniom społecznym w sposób sprawny, a zarazem skuteczny.

¹⁶ Europejskie Forum Oceny Skutków Badań i Rozwoju.

¹⁷ Zob. tekst ang.: http://ec.europa.eu/research/reports/2009/pdf/first_fp7_monitoring_en.pdf

Załącznik

Niezależna ocena działań bezpośrednich Wspólnego Centrum Badawczego (WCB) w ramach szóstego programu ramowego

Ocena *ex post* szóstego programu ramowego Wspólnego Centrum Badawczego przeprowadzona przez panel ekspercki, któremu przewodniczył sir David King, dotyczy wszystkich działań bezpośrednich należących do programów ramowych oraz zawiera sprawozdanie z rezultatów programów szczegółowych WCB. Zawiera ona również zalecenia dla Komisji oraz WCB dotyczące ciągłego doskonalenia wsparcia dla polityki opartej na wiedzy naukowej.

Zamiast oceniać rezultaty każdego z siedmiu instytutów badawczych WCB, w opinii panelu uwypuklono zintegrowane podejście do WCB, oceniając tę organizację jako jedną całość i skupiając się przede wszystkim na obszarach jej głównych kompetencji zgodnie ze strukturą wieloletniego programu prac towarzyszącego szóstemu programowi ramowemu. Osiągnięcia tematyczne zostały ocenione na podstawie specjalnych wizytacji na miejscu oraz prowadzonych równolegle badań analitycznych opartych na podstawowym materiale dostarczonym przez WCB. Szczególną uwagę poświęcono zagadnieniu jakości prowadzonej działalności badawczej, jak również jakości wdrażania i zarządzania oraz osiągnięciu wyznaczonych celów. Ponadto wykorzystano również rezultaty ankiet przeprowadzonych wśród klientów WCB przez zewnętrzny ośrodek badań opinii.

Globalna ocena wyników i osiągnięć WCB w trakcie szóstego programu ramowego wypadła pozytywnie. Według jej wniosków: „WCB przeszło w ciągu minionych dziesięciu lat głęboką transformację, utwierdzając swoją pozycję nieodzownego źródła wiedzy naukowej i specjalistycznej, służącego za zaplecze politycznego programu UE.” Udzielane przez WCB wsparcie oraz wyniki badań naukowych zostały ocenione jako „dobre, bardzo dobre, a czasami znakomite”. Wedle opinii panelu, w okresie realizacji piątego i szóstego programu ramowego WCB nieustannie doskonalilo swoje nastawienie na klienta od czasu przyjęcia nowych celów działalności WCB w 1998 r. Doceniono ramy strategiczne WCB: przekonująco określone zadania, deklarowane wartości i regularną ocenę wewnętrzną. Celem dopełnienia ram strategicznych oraz wydzwignięcia całej organizacji na wyższy poziom w służbie klientom na szczeblu politycznym panel podkreślił potrzebę określenia przez WCB bardziej długofalowej koncepcji oraz przekrojowej strategii korporacyjnej. Zdaniem panelu, w takim usprawnionym trybie działania WCB posiada odpowiednią wiedzę podstawową oraz umiejętności, aby podejmować z własnej inicjatywy działania w stosownych procesach prac nad założeniami polityki.

Z zadowoleniem przyjęto pozytywną ocenę wykonania działań bezpośrednich szóstego programu ramowego przez WCB z perspektywy stosunku do klienta, jakości oraz osiąganych skutków. Komisja wyraża zadowolenie z dotychczasowych ustaleń oraz wysokiego poziomu analiz zawartych w sprawozdaniu, a także z myśli przewodniej zawartych w nim zaleceń. Docenia również istotny wkład Rady Gubernatorów w toku dyskusji nad wstępnymi rezultatami, a szczególnie cieszy ją pozytywny odzew ze strony środowisk naukowych¹⁸,

¹⁸ Zob. artykuł pt. „Przewyciężyć słabość. Sprawność WCB impulsem dla pozostałych instytucji unijnych” (*Dismal no more: Europe's Joint Research Centre should be empowered to stimulate other EU institutions*) W: *Nature* nr 457 z 22 stycznia 2009 r., s. 357-358.

który ułatwi dalsze umacnianie pozycji, jaką zajmuje WCB, jako wewnętrzne źródło wsparcia i doradztwa naukowego na potrzeby Komisji.

Przyjmując w pełni zawarte w sprawozdaniu zalecenia Komisja zobowiązuje się do określenia przekrojowej strategii korporacyjnej dla WCB do czasu oceny okresowej siódmego programu ramowego. Ostateczny cel stanowi optymalne wykorzystanie podstawowej wiedzy będącej w posiadaniu WCB dla wspierania polityki UE, jak również znalezienie dla WCB poczesnego miejsca w debacie nad nauką, polityką w sferze nauki i badań w programach ramowych WE i Euratom. W ramach samego WCB pozwoliłoby to również na głębszą integrację i koordynację poszczególnych instytutów.

Już w toku siódmego programu ramowego WCB zaczęło przybierać coraz bardziej samodzielną postawę w kontekście wspierania polityki poprzez publikację własnych sprawozdań, pełniących rolę układu odniesienia. Rzeczony sprawozdania WCB wzbogacają debatę nad istotnymi zagadnieniami społecznymi, którymi bardzo interesują się zarówno decydenci polityczni, jak i zwykli obywatele, i jest to w pełni zgodne z zaleceniami. Z uwagi na zgromadzoną wiedzę i doświadczenie oraz ścisłe kontakty ze środowiskiem naukowym Centrum ma szansę jako pierwsze dostrzec nadchodzące trudności. W tym kontekście Komisja popiera WCB w jego staraniach, by sprostać jego istotnej roli poprzez sformułowanie korporacyjnej strategii, której celem będzie również opracowanie pożądanej, bardziej samodzielnej postawy Centrum przy wspomaganie procesu opracowywania założeń polityki.